

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Васил Мишов Цанов – професор в Института за икономически изследвания на БАН

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**'
в област на висше образование Социални науки, стопански и правни науки
професионално направление Икономика
докторска програма Политическа икономия

Автор: Блага Петрова Маджурова

Тема: Социалните трансфери – фискален натиск и социална поносимост

Научен ръководител: проф. д-р Йордан Атанасов Христосков – ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33- 866 от 02. 03. 2017 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **„Социалните трансфери – фискален натиск и социална поносимост“** за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование „Социални науки, стопански и правни науки“, професионално направление „Икономика“, докторска програма „Политическа икономия“. Автор на дисертационния труд е **Блага Петрова Маджурова** – докторантка в редовна форма на обучение към катедра „Икономически науки“ с научен ръководител проф. д-р Йордан Атанасов Христосков от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Блага Маджурова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;

- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’)
- заповеди за записване в докторантура, отчисляване в докторантура;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността с успех мн. добър 5.00;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

Докторантката е приложила 3 броя публикации, от които: 1 статия в научно списание и 2 доклада, изнесени на международни научни конференции и публикувани в съответни сборници.

Представената документация съответства на нормативните изисквания на Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Процедурните изисквания за допускане до защита са спазени. Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра “Икономически науки“ във Факултета по икономика и стопански науки на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантката е родена през 1985 г. В периода 2004-2008 г. завършва бакалавърска степен по специалност Маркетинг в УНСС, а през 2010 г. придобива магистърска степен по здравен мениджмънт в Медицинския университет в гр. Пловдив. Докторантката е зачислена в докторантската програма със заповед на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (РЗЗ – 584 от 13. 02. 2014 г.). Обучението е осъществено в редовна форма през периода 01.03. 2014 г. до 01.03. 2017 г.

В своята трудова дейност докторантката е заемала различни административни длъжности. Работила е в Министерския съвет, Министерството на икономиката и енергетиката, Община Пловдив и други. От 2015 г. до сега е хоноруван преподавател в ПУ. Участвала е в комисии по разработването и реализацията на множество проекти,

свързани с европейската интеграция и международното сътрудничество. Владее свободно английски, немски, и испански езици и ползва руски език. Притежава добри комуникативни умения, работа в екип и организационни умения. Притежава добри умения и компетенции по MS Office, Excel, Word, Access, Power Point, SPSS и Internet.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд е посветен на тема, чиято актуалност за условията на България остава постоянна във времето. Изследваната проблематика е особено актуална за България поради множество обстоятелства, свързани с икономическото развитие на страната, състоянието на преразпределителните отношения, негативните демографски тенденции, ниското равнище на доходите и на социалните трансфери. Поради тази причина изследването на взаимовръзката между фискалния натиск и социалната поносимост на социалните трансфери е от съществено значение за формирането на една по-адекватна икономическа политика в тази сфера.

Оценка на целите, задачите, обекта и предмета на изследване. Целта на дисертационния труд е ясно и точно формулирана. Дефинираните основни задачи напълно съответстват на поставената цел. Ясно са очертани предметът и обектът на изследването. Изследователската теза и работната хипотеза са изчерпателно представени. Те съответстват на съдържанието на дисертационния труд и в хода на изследването са изчерпателно доказани.

4. Познаване на проблема

В дисертационния труд се съдържат доказателства за много добрата осведоменост на дисертанта по изследваната проблематика. Основание за това дават изразените в първа глава концептуални познания за същността, структурата и въздействието на социалните трансфери върху различни области на обществения живот. Детайлното описание на основните концепции за същността на социалните трансфери е допълнено със собствено виждане за тяхната взаимовръзка и възможности за оценка. Във втора и трета глава дисертантът демонстрира добро познаване на фискалната политика и възможностите за оценка на ефективността на социалните трансфери и въздействието им върху бедността и неравенството.

Използваната научна литература (на български и чужди автори) обхваща до голяма степен съвременните достижения и емпиричните изследвания в изследваната област. Тя е творчески осмислена и приложена в научното изследване.

5. Методика на изследването

В дисертационния труд е използван подходящ методически и методологичен инструментариум, който позволява да се постигнат поставените изследователски цели и задачи. С помощта на подходящи методи (дискриптивен, корелационен и регресионен анализ) са направени оценки на влиянието на социалните трансфери върху различни сфери на обществения живот.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд е логически издържан и последователен. Структурата следва дефинираните проблеми и е подчинена на реализиране на поставената цел и задачи.

Първа глава има теоретико-методологичен характер. Тя е посветена на изследването на четири групи въпроси, пряко свързани с темата на дисертационния труд. Това са въпросите по: а) дефинирането и систематизирането на социалните трансфери; б) използването на социалните трансфери като инструмент за намаляване на неравенството и бедността; в) дефинирането на социалните трансфери като фискален инструмент и 4) изследване на факторите, формиращи социалните трансфери. Дискутирани са възгледите на съвременните автори и ролята на държавната политика за формирането на социалните трансфери. В дискусията по тези въпроси докторантката демонстрира много добра теоретична подготовка, критичност и способност за обобщаване. Познава във висока степен научните постижения в изследваните области и основните литературни източници. Направени са изводи и обобщения за приложението на едни или други теоретични възгледи и фактори за обяснение на социалните трансфери в България.

Втора глава съдържа изследване на: 1) макроикономическата фискална политика с акцент върху структурата на разходите за социални трансфери и фискалния натиск; 2) оценка на влиянието на социалните трансфери върху бедността, неравенството и потреблението в България; 3) оценка на ефективността на социалните трансфери в страната. На базата на сравнителен анализ на използваните в практиката модели за формиране на публичните разходи се правят обосновани изводи относно обвързаността на фискалните политики с финансирането на социалните разходи, както и на взаимодействието и балансираността между фискалния натиск и социалната поносимост на трансферите. Влиянието на социалните трансфери върху бедността и неравенството е оценено с помощта на подходящ набор от показатели, който позволява

да се правят сравнения със страните от европейския съюз. Изводите, до които докторантката достига, са добре обосновани и аргументирани. Влиянието на социалните трансфери върху равнището на потребление и жизнения стандарт на населението е оценено с помощта на еднофакторни регресионни модели. Въпреки липсата на по-голяма прецизност в представянето и интерпретацията на получените оценки за параметрите на моделите, е установена положителна и силна корелационна зависимост. Ефективността на социалните трансфери е оценена с помощта на подходящ и широко използван аналитичен инструментариум, предложен от Международната организация на труда и модифициран от дисертанта за условията на България. Направените изводи за слабата ефективност на социалните трансфери са добре аргументирани.

Емпиричният анализ във втора глава се базира на разнородни статистически източници, което аргументира доброто познаване на наличната статистическа информация по изследваната проблематика. На тази основа са направени добре аргументирани изводи и препоръки. В тази част на изследването докторантката показва добри аналитични способности, изследователски умения и способност за обобщения.

В трета глава е представен задълбочен анализа на ключовите политики, определящи социалните трансфери в сферата на пенсиите, пазара на труда, здравеопазването и социалното подпомагане. Акцентът е поставен върху характера на промените в тези политики през периода 2008-2015 г. и тяхното въздействие върху фискалния натиск и социалната поносимост. Идентифицирани са основните проблеми във всяка една от посочените политики и са направени конкретни предложения за тяхното решаване. В тази част на изследването докторантката демонстрира много добро познаване на политиките в съответните сфери. Аргументирано са представени и изведени основните заплахи пред фискалната политика и социалната поносимост в разглежданите сфери. Във всяка от изследваните политики са очертани зоните на приемлива балансираност между фискален натиск и обществена поносимост.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В дисертационния труд се съдържат приноси, които могат да се обобщят в следните три направления: 1) обогатяване на съществуващите знания с нови виждания и оценки за социалните трансфери в България; 2) изграждане на методологически инструментариум за оценка на въздействията и ефективността на социалните

трансфери; 3) очертаване обхвата на обществено приемливи социални и фискални политики в сферата на социалните трансфери.

Най-общо научните и научно-приложните приноси могат да се обобщят в следните:

1. *Разработена е теоретико-приложна концепция за изследване на зависимостта между фискалния натиск на социалните трансфери и тяхната социална поносимост с отчитане на специфичните условия за страната.* На базата на обстоен анализ на основополагащите концепции за същността на социалните трансфери са направени изводи за тяхната приложимост в съвременните условия, в това число и за България. Анализът на съвременните теоретични схващания в тази сфера дават основание на докторантката да формулира собствено виждане за изследване на връзката между фиска и социалната защита в условията на нашата страна. Основен резултат от концептуалните и теоретичните виждания на дисертанта е разработената методологична рамка за емпиричното изследване на факторите, определящи формирането и развитието на социалните трансфери в страната.

2. *Направена е класификация на социалните трансфери според техния пряк и косвен принос за постигането на икономически растеж в страната.* В резултат на систематизацията и критичния анализ на теоретичните и административни дефиниции на социалните трансфери е разработената класификация на видовете социални трансфери според тяхното въздействие върху икономическия растеж. Представената класификация дава отговор на множество въпроси, свързани с ролята и резултатността на различните видове социални трансфери върху икономиката, жизнения стандарт на населението, качеството на човешкия капитал и здравния статус.

3. *Оценки на ефективността и влиянието на социалните трансфери върху риска от бедност, неравенството и потреблението на населението.* С помощта на подходящ инструментариум са направени емпирични оценки на ефективността и въздействието на социалните трансфери върху важни показатели, характеризиращи жизнения стандарт на българското население. От методологична гледна точка направените оценки са коректни и правилно интерпретирани. Те обогатяват емпиричните знания по изследваната проблематика.

4. *Оценки на зависимостта между фискалния натиск и социалната поносимост в отделните секторни политики, формиращи социалните трансфери.* Направените оценки за състоянието, развитието и очакваните бъдещи въздействия на

отделните политики са важен принос за постигането на една по-голяма тяхна адекватност. Основен резултат от анализа са препоръките към всяка една от политиките за постигането на по-голяма балансираност между фискалния натиск и социалната поносимост.

Постигнатите научни и научно-приложни резултати дават основание за извода, че целта на изследването и поставените задачи са успешно изпълнени. Считам, че научните и научно-приложни приноси отговарят на изискванията на нормативната уредба за получаването на образователната и научна степен “доктор”.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

По темата на дисертационният труд са представени 3 публикации (една статия и два доклада, изнесени на конференции с международно участие). Статията е публикувана в сп. Статистика, бр. 1/2017 г. Докладите са публикувани в сборници от участие в международни научни конференции в ИУ-Варна и Тракийския университет. Представените публикации са самостоятелни и пряко свързани с дисертационния труд. Считам, че публикационната дейност на докторантката е достатъчна за придобиване на ОНС “доктор”.

9. Лично участие на докторантката

Считам, че проведеното дисертационно изследване е лично дело на докторантката. Получените научни и научно-приложни резултати от изследването са лична заслуга.

10. Автореферат

Авторефератът напълно отразява съдържанието на дисертационния труд. Той представя в синтезиран вид постигнатите от дисертанта резултати.

11. Критични бележки и препоръки

Независимо от постигнатите резултати в дисертационния труд могат да се направят критични бележки и препоръки. Те се изразяват в следното:

1. Анализът на измерителите на доходното неравенство и бедността не е представен в нужната пълнота. В теорията и практиката се използват 7-8 интегрални измерителя на доходното неравенство, които се различават по теглата на доходите в различните части на доходното разпределение. Например, коефициентът на Джини дава по-големи тегла на доходите в средата на разпределението, докато този на Аткинсон в двата крайни интервала. В това се състои и основния недостатък на коефициента на Джини.

Също така непълно е представянето на подходите за измерване на бедността. Наред с разгледаните два подхода (абсолютен и относителен) съществува и още един подход т. нар. субективен подход, разработен от холандския икономист Ван Прааг в края на 70-те години. Базира се на индивидуалното усещане за бедност. В този случай субективната линия на бедност се определя на базата на индивидуалното усещане за благосъстояние, като се използват различни методи.

2. Представените резултати на параметрите на регресионните модели се нуждаят от по-прецизна оценка и интерпретация, тъй като част от коефициентите са статистически незначими. Освен това не са представени резултатите от тестовете за автокорелация и нормално разпределение на остатъците, което е задължително при използването на нестационарни променливи.

Тези критични бележки би следвало да се възприемат и като препоръки за бъдещата научноизследователска дейност. Те не омаловажават постигнатите научни и научно-приложни резултати в дисертацията.

Препоръка:

1. При бъдещи изследвания на връзки и зависимости чрез използването на иконометрични техники да се обръща по-голямо внимание на адекватността на използваните модели и тяхната икономическа интерпретация.

12. Лични впечатления

Не познавам докторантката и нямам лични впечатления за нейните изследователски качества.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Постигнатите в дисертационния труд резултати могат да бъдат използвани в проектирането на бъдещите политики в сферата на социалните трансфери.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на **всички** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати

напълно съответстват на специфичните изисквания на Факултета по икономически и стопански науки, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката **Блага Петрова Маджурова притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност *Политическа икономика* като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’* на **Блага Петрова Маджурова** в област на висше образование: *Социални науки, стопански и правни науки*, професионално направление *Икономика*, докторска програма *Политическа икономика*.

30.03. 2017 г.

Рецензент:

(проф. д-р Васил Цанов)